

SILA-İ RAHİM VE ÖNEMİ¹

İslâm'a göre insan, Yüce Allah'ın yarattığı varlıkların en mükemmelidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de,

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

“Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yarattık.” (Tin, 95/4) buyurulmuştur. Kendisine nispet edilen, “*Sen kendini küçük bir varlık sanırsın oysa sende en büyük âlem dürülmüş halde mevcuttur*”² mısralarıyla Hz. Ali, insanın sahip olduğu potansiyeli gâyet güzel ve veciz bir şekilde dile getirmeye çalışmıştır.

İnsan, yaratılışı ve ihtiyaçları gereği toplum halinde yaşamaya mecburdur. Çünkü o, bütün ihtiyaçlarını bireysel olarak karşılama imkanına sahip değildir. Çoğu yazar ve bilim adamı tarafından onun sosyal bir varlık olarak nitelendirilmesi bu gerçeğin formüle edilmiş şekli olsa gerek. Ayrıca dinimizin müminleri bölünme yerine birlikteliğe, beraberliğe davet eden emirlerini de insanın bu ihtiyacı paralelinde değerlendirmenin gereği ortaya çıkmaktadır. İnancı, sosyal ve kültürel yapısı her ne olursa olsun toplum halinde yaşamamanın insana yüklediği belli bir takım sorumluluklar vardır. Bu sorumlulukların temel dayanağını kamu yararı, başka bir ifadeyle toplumsal fayda teşkil etmektedir. Toplumu teşkil eden insanlara fert olarak yüklenen sorumluluklar, onların faydalarına yöneliktir. Her sorumluluk, dolaylı ya da dolaysız bir şekilde yine onlara hak olarak döner. Unutulmamalıdır ki, kişisel veya kitlesel olarak ihlal ve ihmal edilen her sorumluluk, bir anlamda bireysel ya da toplumsal hakkın iptali olarak nitelendirilebilir. Hak talebi veya toplumsal hayatın getirilerinden faydalanma, bir yönüyle sorumluluğun yerine getirilmesi ile ilintilidir. Şüphesiz toplum olarak yaşamamanın belli ilke ve kuralları vardır.

Dinimizde, başta insan olmak üzere bütün canlılara karşı iyi davranmak genel ilkedir. Bu iyi davranış sadece insanları değil diğer canlıları da kapsar. Zira varlık âlemi Cenab-ı Hakk'ın eseridir. Yunus'un;

'Elif okuduk ötürü

Pazar eyledik götürü

Yaratılanı hoş gör

*Yaratan'dan ötürü*³ mısralarında dile getirdiği gibi bizler bütün yaratılanları yaratan-dan ötürü severiz, onları haklarına riâyet ederiz. Zira evrendeki canlı-cansız hemen her şey Yüce Yaraticının eseridir. İnsanlık âlemi değişik etnik kökenleriyle, inanç ve kültürleriyle büyük bir aile konumundadır. Nitekim,

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ

“O'nun âyetlerinden biri de göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için ibretler vardır” (Rûm, 30/22) anlamındaki âyet, insanlar arasında söz konusu olan kültürel, sosyal ve etnik farklılıkların fitrî olduğuna işaret etmekte ve bu farklılıkları, Allah'ın yüceliğini gösteren deliller olarak nitelemektedir. İnsanlar, değişik renklerde farklı isimlerde aynı bahçenin gülleridir. Bu geniş yelpaze içinde herkesin birbirine karşı yakınlık ve ilişki derecesi farklı farklıdır. Davranışlar, bu yakınlık ve ilişki derecesine göre şekil ve anlam kazanır. Bilindiği gibi insana en yakın olanlar; anne, baba, dede-nine, kardeşler, torunlar, amcalar, halalar, teyzeler ve diğer yakınlardır. Bunlar bir ağa-

¹ Bu bölüm, Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı **Dr. Yaşar Yiğit** tarafından kaleme alınmıştır.

² Yazır, Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, VIII, 5936. İstanbul ty..

³ Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre Divanı* I, s.35; Akar, Metin, *Doğumunun Yediyüz Ellinci Yılında Yunus Emre*, s.10.

cın kökleri, gövdesi ve dalları mesabesinde dirler. Ağacın gövdesi, dalları ve kökleri arasındaki ilişki neyse akraba arasındaki ilişki de odur. Bu ilişkinin koparılmayıp, aksine sağla mlaş tırılması asıldır. Yakınlar arasındaki bu bağ, dini terminolojide "sıla-i rahim" şeklinde nitelen dirilmektedir.

Kavram ve Kapsam Olarak Sıla-i Rahim

Sıla-i rahim; gerek kan, gerekse evlilik vesilesiyle oluşan hısımlara, yakınla ra iyilikte ve yardımda bulunma, onlarla ilgilenme, akrabalık bağlarını güçlendirip, koruma şeklinde tanımlanabilir.

İslâm dini, yakınlar arasındaki bu bağın koparılmasını, büyük günahlar arasında say mıştır. Zira insanın diğer insanla ra olan ilişkileri, yakınla ra ile olan ilişkilerine göre şekil lenmektedir. Buna göre yakınla ra ile iyi ilişkiler içinde olmayan insan, diğer insanla ra nasıl iyi ilişkiler içinde olabilir? Toplumdaki sevgi ve dayanışma bağlarının çözülmesi aileden başlar, komşula ra ve diğer kesimlere sirâyet eder, neticede fert ve toplum bazında ahenk bo zulur. Kur'an-ı Kerim'de,

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ
الْجُنْبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

“Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, idare ve himayeniz altında olanla ra iyi davranın. Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez” (Nisa: 4/36) anlamındaki âyet, Müslümanların yapması gerekli görevlerden bir kısmını dile getirmektedir. Allah'a ibadet dışında başta ana-baba olmak üzere toplumun diğer bireyle ri ile iyi ilişkiler kurulması bir görev olarak vurgulanmaktadır. Âyete konu olan grupla ra iyi ilişkiler kurabilmenin yollarından birisi de sıla-i rahim kavramı içinde değerlendirilen ve belki de onun özünü teşkil eden ziyarettir. Zira nice yalnız anne-babalar, bir dost ve evlat yolu gözlemlemektedirler. Kendilerinin halini soracak, bir nebze olsun dertlerini paylaşacak çocuklar, akrabalar, dostlar zaman zaman ne kadar da aranır. Gerek akrabalarımız gerekse diğer insanla ra ilişkilerimiz gün geçtikçe zayıflıyor. Kendimizin dışındaki insanla ra ve onların problemlerini gün geçtikçe umursamaz oluyoruz. Huzuru, sevinci, üzüntüyü, varlığı, yokluğu bireysel olarak yaşamaya doğru hızla ilerliyoruz. Oysa problemler, üzüntüler paylaşıldıkça hafifler, aynı şekilde de sevinçler de paylaşıldıkça daha büyük bir anlam kazanır. Ahlakımız, ticaretimiz, sanatımız, dinlenme ve eğlence kültürümüz, insanî ilişkilerimiz gittikçe yozlaşmaktadır. Bunun en önemli sebebi modern dünyanın bizla ra sunduğu hayat tarzı ve kendi değerlerimizden uzaklaşmamız olsa gerek. Kentlere doğru yaklaştıkça akraba ilişkilerinin zayıfladığını, hatta kaybolma noktasına geldiğini görmekteyiz. Oysa dinimiz, bir taraftan akraba ilişkilerini mümkün merteye kuvvetlendirmemizi, onlardan muhtaç konumda olanla ra koruyup kollamamızı emrederken, diğer taraftan da yakınla ra ilişkilerimizi koparmamızı yasaklamaktadır. Dinimizde sıla-i rahimin, bu derece önemli görülmesinin temelinde, işte bu tür kaygıların yat tığı ifade edilebilir. Bu itibarla sıla-i rahimin, bu tür problemlerin çözümünde etkin bir yol olduğu söylenebilir.

Allah'a Olan Sıla

Sıla-i rahim denince ilk olarak yakınlarımızla olan ilişkimizi sürdürme akla gelmekle birlikte insan, Yüce Yaratıcısı olan Allah ile de bağını devam ettirmelidir. Zaten yakınla ra olan sıla, Rab ile olan sılanın varlığı durumunda daha da bir önem kazanmaktadır. İnsan önce

yaratıcısına bağlanmak zorundadır. Yani o, öncelikle kendisine her türlü nimeti bahşeden yaratıcısı ile sılasını kesmemekle yükümlüdür. Çünkü Rabbi ile muhabbet ve minnet bağları kopmuş bir insanın artık tutunacak bir dalı, sığınacak bir yeri kalmamıştır. Böyle bir insanın diğer insanlarla oluşturduğu bağ ve birlik, özünde bir kıymet ifade etmez. Çünkü kurduğu aile ve toplum, ancak zaruretlerin, dünyevî menfaatlerin bir araya getirdiği bir topluluk hüviyetinde olabilir. Çağımızda bu konumda olan fert veya toplumlarının yaşadığı büyük problem ve sosyal bunalımların asıl sebebi, Yüce Yaratıcı ile olan sılanın koparılması değil midir? O'nunla olan sıla (imân ve onun gereğini yerine getirme), sılaların en güçlüsü ve insanı huzura ulaştıran bir sıladır. Kur'an-ı Kerim'de,

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنِ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا
انْفِصَامَ لَهَا...

“Dinde zorlama yoktur; artık hak ile batıl iyice ayrılmıştır. Tağutarı inkar edip Allah’a iman eden kimse, kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa sarılmıştır...” (Bakara, 2/256) buyurularak, Allah’a kulluğa/imana yönelen kişinin, en sağlam yolu seçtiği belirtilmektedir. Yüce Rabbiniz,

الَّذِينَ يَتَّقُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ
الْخَاسِرُونَ

“Onlar, Allah’a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozan, Allah’ın korunmasını emrettiği bağları (imân, akrabalık, beşeri ve ahlaki bütün ilişkileri) koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir” (Bakara, 2/27) buyuruyor. Bir başka âyette ise şu ihtar var:

وَالَّذِينَ يَتَّقُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ
الْعَذَابُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ

“Allah’a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozanlar, Allah’ın korunmasını emrettiği şeyleri (akrabalık bağlarını) koparanlar ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar var ya; işte lanet onlara, yurdun kötüsü (cehennem) de onlardır” (Ra’d, 13/25). Buna göre sıla-i rahimin çekirdeğini Allah ile olan kulluk ya da O’na olan imân bağı teşkil etmektedir. Başka bir ifadeyle Allah’a imân, sıla-i rahimin esasıdır. Allah’a verdikleri sözden dönenler, imandan dönmüş kimselerdir. İmanından dönenler ise, Rabbi ile kalbî bağını, yani “sılasını” kesenlerdir. Bu açıdan düşünüldüğünde imanın, namazın, orucun, haccın ve diğer bütün salih amellerin Allah’a olan sılanın göstergeleri olduğu söylenebilir.

Yakınlarla Olan Sıla

Dinimiz, yakınlar arasındaki ilişkilerin sağlam, sıcak ve devamlı olmasına, onların birbirine maddeten ve mânen destek olmalarına çok önem vermektedir. Yakınların haklarını gözetmek, Allah ve Resulü'nün ısrarla emrettiği şeylerdendir. Kur'an-ı Kerim'de,

* وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ *

“...Birbirinin mirasçısı olan akraba (rahim sahipleri), Allah’ın Kitab’ına göre birbirine daha yakındırlar” (Enfal, 8/75) anlamındaki âyet, yaratılış gereği akraba olanların, yakınlık derecelerine göre birbirlerine diğer insanlardan daha çok ilgi duyacaklarını, birbirlerini daha çok koruyacaklarını bildirmektedir. Rahim bağı, kan bağı, aile bağı gibi biyolojik ve sosyolojik faktörler, onları birbirlerine yakınlaştırmaktadır. İnsanın, önce kendi yakınlarına yardım etmesi, yaratılış yasaının gereğidir. Bu husus, Kur’an-ı Kerim’de değişik vesilelerle birkaç yerde dile getirilmiştir.⁴

وَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تَبْذُرْ نَبْذِيرًا

“Akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver ama saçıp savurma!” (İsra, 17/26). Bu âyette önce akrabaya, sonra miskine, sonra yolcuya yardım edilmesi emredilmektedir. Bu durum, yardımda akrabanın önceliği bulunduğuna işaret etmektedir. Zira herkes kendi kapısının önünü temizlerse, bütün sokak temizlenir.

İnsan, kendisi üzerinde hakkı olanlara daha çok saygı ve hürmet göstermek durumundadır. Zira iyiliğe karşı kötülük, ikrama karşı nankörlük insana yakışmaz. Şüphesiz insan üzerinde en çok ikram ve ihsan sahibi Yüce Allah’tır. Zira onu ve yaşadığı alemini yaratan, ona sayısız nimetler bahşeden Hak Teâlâ’dır. Yukarıda naklettiğimiz âyet-i kerimede öncelikle Allah’a ibadet emri bundan dolayıdır. Zaten Kur’an’da insanların Allah’a ibadet için yaratıldığı ifade buyurulmaktadır.⁵ İkinci olarak ana-baba zikredilmiştir. Çünkü insanın dünyaya geliş sebepleri onlardır. Diğer akrabanın da insanın yetişmesinde payı vardır. Aynı sevgi ikliminde yetişen, aynı hatıraları paylaşan, birbirlerine hakları geçen insanların öncelikle kendi aralarında hak-şinas ve kadir-şinas olmaları gerekir. Toplumun çekirdeğini oluşturan aile ve onun etrafını sıkıca saran akrabalık bağları ne kadar sağlam olursa, toplum da o kadar sağlam ve güçlü olur. İlâhî kanun gereği insanoğlu, dünyaya bazı kişilerle arasında hısımlık bağları ile birlikte gelir, bu bağı sağlam olması, insana yüksek bir moral gücü kazandırır. İşte bu güç kişiye, hayatın zorluklarını göğüsleme ve ondan zevk alma şansını sağlar.

Hadislerde Sıla-i Rahim

Peygamberimizin ilk tebliğleri arasında sila-i rahim de yer almıştır. Sıla-i rahimin önemini vurgulayan hadislerden bir kısmını nakletmek istiyoruz:

من سره أن يبسط له في رزقه، وأن ينسأ له في أثره، فليصل رحمه

“Kim, rızkının genişletilmesini, ecelinin uzatılmasını isterse sila-i rahim yapsın.”⁶

Allah Teâlâ’nın insan için takdir buyurduğu ömür ne artar ne de eksilir. Bu ve benzeri hadisi şeriflerde sadakaların ve güzel işlerin ömrü artıracığı ifade buyurulmuştur. Bu artma, bizim anladığımız manada bir artma değildir. Allah Teâlâ, insanların yapacakları ibadetleri ve güzel işleri ezelde biliyor. Bunun için bunların güzel işleri sebebiyle ömürlerini artırarak takdir buyuruyor. Yoksa ezelde takdir edilmiş olan ömürleri, sonradan yapacakları ibadet ve güzel işleri sebebiyle artırılacak değildir.

Akrabadan muhtaç olanlara yardım etmek sila-i rahimin kapsamı içindedir. Zekat ve fitrelerimizi öncelikle bakmakla yükümlü olduğu yakınlarının dışındaki akrabadan yoksul olanlara vermemiz, bu tür malî ibadetlerimizin daha çok kabulüne vesile olacaktır. Zira Peygamberimiz;

⁴ Bakara, 2/83, 177; Nahl, 16/90; Enfal, 8/75, Ahzab, 33/6, Rûm, 30/38.

⁵ Zâriyât, 51/56.

⁶ Buhari, Edeb 12. VII, 72.

الصَّدَقَةُ عَلَى الْمَسْكِينِ صَدَقَةٌ وَهِيَ عَلَى ذِي الرَّحْمِ ثِنْتَانِ صَدَقَةٌ وَصَلَةٌ

“Yoksula bir şey vermek sadakadır. Akrabaya bir şey vermenin ise iki sevabı vardır. Birisi sadaka sevabı, diğeri de akrabayı görüp gözetme sevabıdır”⁷ buyuruyor. Resûlullah (s.a.s.) sıla-i rahimin önemini bir başka hadisinde şöyle dile getirmiştir:

إن الرحم شجنة من الرحمن، فقال الله: من وصلك وصلته، ومن قطعك قطعته.

“Rahim (akrabalık), Allah'ın rahmetinin eserlerindedir. Kim bu bağı korursa, Allah ona merhamet eder. Kim onu koparırsa, Allah da ondan ihsan ve rahmetini keser.”⁸

Bu hadisten anlaşıldığına göre, akrabalık, Allah'ın rahmeti olarak nitelenmiş ve bu rahmete ulaşabilmenin yolu akrabalık bağının muhafazasına bağlanmıştır. İnsan olarak Allah'ın ihsan ve rahmetine ne derece muhtaç olduğumuz izahtan vârestedir. Çağımızda insanların birbirinden uzaklaştığı, yalnızlığı tercih ettiği bir gerçektir. Oysa İslâm, aile, akraba ve toplum olarak beraber, birlikte yaşamayı emretmektedir. Zira birliktelikte güç, paylaşım ve yardımlaşma vardır. İnsanların problemleri, üzüntü ve kederleri paylaşıldığı takdirde hafifler. Akrabalık bazında sağlanamayan bu birlikteliğin toplumsal bazda sağlanması elbette zordur. Şu nakledeceğimiz hadis de akrabalık bağlarının gözetilmesi konusunda bize bir fikir vermektedir.

الرَّحْمُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ. تَقُولُ: مَنْ وَصَلَنِي وَصَلَهُ اللَّهُ. وَمَنْ قَطَعَنِي قَطَعَهُ اللَّهُ.

“Rahm Arş'a tutunmuş, akrabalık Arş'ın Rabbine sığınmış ve şöyle demiştir; 'Beni görüp gözeteni Allah gözetsin, benimle ilgiyi kesenden de Allah rahmetini kessin.’”⁹

Bir adam Peygamberimize sordu:

يا رسول الله! إن لي قرابة. أصلهم ويقطعونني. وأحسن إليهم ويسيئون إلي. وأحلم عنهم ويجهلون علي

- Ey Allah'ın elçisi, benim yakınlarım var. Ben onları ziyaret ederim, onlar bana gelmez. Ben onlara iyilik ederim, onlar bana kötülük eder. Ben onlara yumuşak davranırım, onlar bana kaba davranır. Peygamberimiz:

فقال 'لئن كنت كما قلت، فكأنما تسفهم المل. ولا يزال معك من الله ظهير عليهم، ما دمت على ذلك

“Eğer dediğin gibi isen, onlara sıcak kül yutturmuş oluyorsun. Sen böyle davrandığın sürece, Allah'ın yardımı seninledir.”¹⁰

Hadis-i Şerifte geçen “onlara sıcak kül yediriyor gibisin” ifadesi bir benzetmedir. Peygamberimiz, kişinin akrabasına karşı bu örnek davranışı karşısında, onların çirkin davranışlarından ötürü başlarına gelecek elem ve ıstırapı, sıcak kül yiyenin ıstırapına benzetmiştir. Başka bir ifadeyle akrabasının anlayışsızlığına göz yuman, kötülüğünü iyilikle/anlayışla karşılayan, kabalığını bağışlayan bir kimse, ilahi emre uymanın ve onu uygulamanın derin hazzını

⁷ Tirmizi, Zekât 26. III, 46.

⁸ Buhârî, Edeb, 13. VII, 73.

⁹ Müslim, Birr, 6. IV, 1981.

¹⁰ Müslim, Birr, 6. IV, 1982.

ve huzurunu tadarken, ona kötü davranan yakınları, yaptıklarından dolayı bir müddet sonra elem ve pişmanlık duymaya başlarlar. Bu asıl davranış karşısında ezilir, perişan olurlar.

Bir başka hadiste Peygamberimiz (a.s), لا يدخل الجنة قاطع “Akrabasıyla ilişkiyi kesen (cezasını çekmeden veya affedilmeden) Cennet'e giremez”¹¹ buyurmuştur.

Bir sahâbî, Peygamberimize,

دلني على عمل أعمله يدينني من الجنة ويباعدني من النار. قال

Ey Allah'ın Resûlü! Beni cennete yaklaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak bir ameli haber verir misiniz, dedi. Peygamberimiz,

”تعبد الله لا تشرك به شيئاً. وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتصل رحمك

“Allah'a ibadet eder, O'na hiçbir şeyi ortak koşmaz, namazı doğru kılar, zekatı verir, yakınlarını ziyaret edersin.

Adam uzaklaşınca Peygamber (s.a.s)

إن تمسك بما أمر به دخل الجنة”

”Emrolunduğu şeyleri yaparsa cennete girer”¹² buyurdu.

Sıla-i rahimin en güzeli akrabadan muhtaç olanları ziyaret ederek onlara yardım etmek ve geçim darlıklarını hafifletmektir. Sıla-i rahim görevini ihmal etmek, Allah'ın rahmetinin üzerimizden kesilmesine sebeptir. Peygamberimiz,

ليس الواصل بالمكافئ ولكن الواصل الذي إذا قطعت رحمه وصلها.

“Akrabadan gelen iyiliğe misliyle karşılık veren kimse tam manasıyla akrabasına sila etmiş değildir. Gerçek sila, kendisiyle ilgiyi kesenleri görüp gözetmektir”¹³ buyurmuştur.

Mümin kimse artık bu âyet ve hadisler karşısında yakınları ile ilgisini kesemez. Onları rahatsız edici ve kabul edilemez davranışları karşısında bile onlara iyilik etmek ve yardımda bulunmak durumunda olmalıdır.

Şu hadis akraba ile ilişkisinin önemini ne güzel vurgulamaktadır.

إن الله خلق الخلق حتى إذا فرغ منهم قامت الرحم فقالت

“Allah, mahlûkatı yaratıp bunların takdiratını tamamlayınca, akrabalık ayağa kalkarak:

هذا مقام العائذ من القطيعة (Ya Rabbi!) Burası, akrabalık münasebetlerini kesmekten sana sığınanların makamıdır dedi. Cenab-ı Hak:

قال: نعم. أما ترضين أن أصل من وصلك وأقطع من قطعك

Evet. Sana sila yapana benim de sila yapmama; senden alâkayı kesenlerden benim de kesmeme razı olmaz mısın? buyurdu. Akrabalık:

¹¹ Buhârî, Edeb, 11. V, 72.

¹² Müslim, İman, 4. I, 43.

¹³ Buhârî, Edep, 15.VII, 73.

بلى قالت: *Evet, diye cevap verdi. Yüce Allah:*

قال: *"Bu sana verilmiştir"* buyurdu.

ثم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم *Bundan sonra Allah Resulü:*

اقرأوا إن شئتم -İsterseniz şu âyetleri okuyunuz buyurdu:

فهل عسيتم إن توليتم أن تفسدوا في الأرض وتقطعوا أرحامكم. أولئك الذين لعنهم الله فأصمهم وأعمى أبصارهم.
أفلا يتدبرون القرآن أم على قلوب أقفالها

"Geri dönerseniz hemen yeryüzünde fesat çıkaracak, akrabalık bağlarınızı keseceksiniz, öyle mi? Onlar öyle kimselerdir ki Allah onları lânetlemiş, sağırlaştırılmış ve gözlerini kör etmiştir. Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalplerinde kilitler mi var?" (Muhammed, 47/22-23)¹⁴

Unutulmamanın Yolu Unutmamaktan Geçer.

Kültürümüzde sıla-i rahime vesile olacak, onu etkin kılacak çeşitli dinî ve geleneksel etkinlikler mevcuttur. Şüphesiz bayramlar bu etkinliklerin en başta gelen örneklerindedir. Şu kadarını ilave etmek gerekir ki, bayramlar temel esprisini kaybetmediği sürece gerek yakınlar gerekse toplumun diğer bireyleri arasında kaynaşma ve dayanışmanın belirginleştiği özel zaman dilimleridir. Bayramlar vesilesiyle yapılan ziyaretler, kalplerin yumuşamasına, sevginin paylaşılmasına ve bireysel bazdaki huzurun kitlesel boyutta hissedilmesine katkı sağlayan önemli günlerdir.

Çoğu ilişkilerin menfaat temeli üzerine inşa edildiği, insanların çoğu zaman kendilerine sağlayacağı menfaatler ölçüsünde başkalarıyla ilgilendiği, hatta kendinden önce başkalarını tanımlamaya kalktığı, uhrevi ve inanç boyutundan uzaklaşmaların yaşandığı, bunun sonucu olarak da çoğu kez üst kattaki komşunun alt kattan habersiz yaşadığı, aileler ve yakınlar arasındaki irtibat ve ilişkilerin zayıfladığı, nesiller arasında kalın duvarların örüldüğü, vefa, haya, iffet gibi bizi biz yapan değerlerin kaybolmaya yüz tuttuğu bir dönemde yaşamaktayız. İşte söz konusu olumsuzlukların giderilmesi veya asgariye indirilmesinde sıla-i rahimin başka bir ifadeyle akrabalık bağlarının güçlendirilmesinin etkisi inkar edilemez. Bu itibarla bayramlar, birbirimizden kaçış anları değil birbirimize yakınlaşma anları olmalıdır.

Başkalarını unutan insanın, kendisinin de onlar tarafından unutulacağı açıktır. İnsanın zor gününde onların yanında yer almayan, zor gününde kimseyi yanında bulamayacaktır. Bu itibarla ana-babamızı, eşimizi dostumuzu unutmamalıyız. Müslümanlar arasında kardeşlik hakları bulunmasının yanısıra, yakınlar arasında bir de sıla-i rahim kapsamında ele alınacak haklar olduğunu hatırımızdan çıkarmamalıyız. Gerçekten de sıla-i rahim, insanları boncuk taneleri gibi bir araya getiren ipliğe benzer. Bu bağı koparmak hoş görülmediği gibi, güçlendirmek övülmüştür. Akrabalarını ihmal edip, ziyaret etmeyen kimselerin buldukları meclise Allah'ın rahmetinin inmemesinden büyük tehdit olur mu?

Yardım Önce Akrabaya

Sadaka ve zekat gibi mali ibadetlerimizde öncelik bakmakla yükümlü olmadığımız fakir ve muhtaç yakınlarla verilmelidir. Eğer kişinin kendi hısımlarında muhtaç insanlar var ise, sadaka ve zekatlarımızı vermede onlara öncelik tanımamız gerekir. Akrabaya iyiliğin ölçüsü, onların yakınlık derecesine, ihtiyaç durumlarına, bizim de maddi gücümüze göre değişiklik gösterir. Amcalar, dayılar, teyzeler ve bunların çocukları akrabamızdır.

¹⁴ Buhari, Edeb, 13, VII, 72; Müslim, Birr, 6. IV, 1980.

Sıla-i rahimi, salt ziyaret olarak algılamak isabetli değildir. Sıla-i rahim, yakınlarımızla maddi ve manevi, söylem-eylem olarak dayanışmanın, bütünleşmenin ifadesidir.

Akrabaya iyilik, fakir bir akrabanın ihtiyacını gidermekle olabileceği gibi, buna güç yetmiyorsa şefkat ve sevgiyi güçlendiren bir ziyaretle, hatta güzel bir söz veya bir gülümseme ile de olabilir. Gerek Kur'an'da gerek Hz. Peygamber'in hadislerinde, güzel bir sözün insanları incitecek veya onurunu zedeleyecek maddi yardımdan daha iyi olacağı ifade edilmektedir.

قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا أَذَىٰ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ

“Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden eza (gönül kırma) gelen bir sadakadan daha iyidir. Allah her bakımdan sınırsız zengindir, halimdir” (Bakara, 2/263) anlamındaki âyet, bu hususa işaret etmektedir. Bu bağlamda Peygamber (s.a.s.)'in de, *والكلمة الطيبة صدقة* “Güzel söz sadakadır”¹⁵ ifadesi ne kadar da anlamlıdır.

Nice yüklü paraların, malın, tamir edemeyeceği kırık kalpleri, dünyası kararış insanları, selam gibi nasılsınız gibi bir sevgi ve şefkat sözcüğü hayata döndürebilmektedir.

Dinimizin bir insana hayat vermeyi bütün insanlara hayat vermekle eşdeğer tuttuğunu¹⁶ zihinlerimizde canlandıralım. Söz, fiil ve davranışlarımızı, bu zaviyeden bakarak bir daha gözden geçirelim.

SONUÇ

Toplumsal hayatta hemen her şey bizim hedeflediğimiz, arzuladığımız şekilde cereyan etmeyebilir. Yakınlar arasında da zaman zaman çeşitli sebeplerle hoş olmayan hadiselerle karşılaşmak mümkündür. Bu bağlamda akrabamız bizi terk etse, görüşmek istemese, hatta kötülük yapsa bile şuurlu bir müslüman olarak, akrabalık bağıni kopmamlayız.

Akraba ve dost ziyaretlerini asla küçümsememeliyiz.

Sıla-i rahmi, bizim Allah rızasını kazanmasına vesile olacak bir amel olarak algılamalıyız. Bu düşünce ile başta ana-babamız, kardeşlerimiz, dostlarımız olmak üzere imkanlarımız ölçüsünde yakınlarımızın ziyaretlerine gidip hal ve hatırlarını sormalı, sıkıntı ve üzüntülerini paylaşmalı, problemleri varsa, imkan nispetinde çözümüne yardımcı olmalıyız. Bunu dinimizin bir gereği olduğunu unutmamalıyız.

Ayrıca akraba ile ilgiyi koparmanın ve onlara kötü davranmanın, büyük günahlardan olduğunu da hatırımızdan çıkarmamalıyız.

¹⁵ Müslim, Zekât, 16. I, 699.

¹⁶ Mâide, 5/32.